

סיקור ממקד

לקראת דוקטרינה חדשה

נוכח הנסיגה במעמדה של ארה"ב, יידרש הנשיא הבא להכריע במהירות את זירות הלחימה הפעילות ולעבור להתמקד באתגרים החדשים בזירה הבינלאומית

אוקטובר 2008

תוכן העניינים

<u>דבר העורך</u> האמריקנים הולכים לקלפי	3
<u>הדוקטרינה הבאה</u> ניאו-שמרנית או ניאו-ליברלית?	4
<u>בחירות 2008: האתגרים</u> המשימות שיעלו על שולחנו של הנשיא הבא	8
<u>בחירות 2008: מפת האלקטורים</u> מיפוי מדינות המפתח לקראת הבחירות	12
<u>שבע שנים ראשונות</u> המלחמה העולמית טרור: תמונת מצב	14
<u>באווירה נינוחה</u> 20 שאלות טריוויה	17

אין להעתיק, לשכפל או לצטט את כל המאמרים או את חלקם ללא אישור מפורש מבעלי האתר. הצעת מאמרים לפרסום או בקשות להוצאת חומר ניתן להפנות ל-editor@sikurmemukad.com

בשער: מק'קיין ופיילין מול אובאמה וביידן. צילומים: האתרים הרישמיים
עיצוב השער: תמר בוסתן

דבר העורך

תהפוכות רבות עברו על ארצות הברית של אמריקה ועל העולם כולו מאז הושבע ג'ורג' וו. בוש כנשיא ה-43 בינואר 2001. מתקפת הטרור הגדולה הובילה למלחמה מהירה באפגניסטן ולהסתבכות בעיראק. המדיניות הדיכוטומית של הממשל אמורה הייתה להבחין בין אויבים לידידים. בפועל, היא המחישה עד כמה השתנתה המנטאליות הגיאו-פוליטית מאז עידן המלחמה הקרה הראשונה.

מדינות רבות יצאו נגד הדורסנות האמריקנית, כולל כמה מבנות הברית האירופיות. המונים יצאו להפגנות אנטי-אמריקניות בכל העולם. מעצמת-העל היחידה מצאה עצמה כמעט בודדה במאבקה. בינתיים, התאוששה רוסיה מפשיטת הרגל שלה וסין התחזקה, אך ניכר היה כי ממשל בוש נותר בשלו, מתנהל כרצונו במציאות גיאו-פוליטית שאינה קיימת עוד.

ב-4 בנובמבר, כשיצעדו האמריקנים לקלפיות, המטרה המרכזית שתעמוד לנגד עיניהם היא "שינוי". האמריקנים שבעי אכזבה ממשטרו של בוש ומשוועים למשהו חדש. מועמד הדמוקרטים אובאמה החל את מסע הבחירות תחת מסר השינוי. מועמד הרפובליקנים מק'קייין, מקדיש מאמצים רבים לשכנע את הציבור כי הוא האדם המתאים להביא את השינוי לווינגטון.

הגיליון שלפניכם מוקדש רובו ככולו למערכת הבחירות המרתקת. ניסינו לכסות את ההבדלים המהותיים בין שני המועמדים לנשיאות, ניתחנו את מפת האלקטורים והצגנו את האתגרים העיקריים איתם יתמודד הנשיא הבא ובראשם, באופן טבעי, המלחמה העולמית בטרור והמשבר הכלכלי שפרץ בחודש האחרון.

מה יהיה ההבדל בין ממשל בהנהגתו של אובאמה לבין ממשל תחת מק'קייין? מה צריכים השניים לעשות על מנת לנצח ומה יעשו כשייכנסו לבית הלבן? התשובות בפנים.

אלון לויין ויובל בוסתן
editor@sikurmemukad.com

הדוקטרינה הבאה

אלון לוי ויובל בוסתן

אחד ממסעות הבחירות הארוכים בתולדות ארה"ב נכנס לישורת האחרונה. אובאמה ומק'קיי, הראשון ניאו-ליברל והשני ניאו-שמרן, מתחרים על הקולות הצפים האחרונים בדרך למשרד הסגלגל, ממנו יכריעו, במידה רבה, כיצד תפתח בשנים הקרובות המערכת הגיאו-פוליטית המתהווה. כך או כך, נחוישים השניים לסיים את השלב הנוכחי במלחמה העולמית בטרור, על מנת להתפנות לסוגיות הבורעות החדשות.

במהלך הוועידה הרפובליקנית שהתכנסה בתחילת ספטמבר, נאם ראש עיריית ניו יורק לשעבר, רודי ג'וליאני. הוא ציין כי בכל מערכת בחירות בארה"ב טוענים המועמדים כי "הבחירות הקרובות הן המכריעות ביותר מזה שנים". הפעם, כך ג'וליאני, למערכת הבחירות חשיבות עליונה באמת. גם אלו שיבקשו לחלוק על הקביעה הזו, מכירים בכך כי ארה"ב עומדת בפתחו של עידן חדש.

וודרו וילסון היה בבית הלבן כשפרצה מלחמת העולם הראשונה. הוא הוביל את ארה"ב למלחמה בשלביה האחרונים, וקיבע את מעמדה כמעצמה עולמית; פרנקלין דילאנו רוזוולט הוביל את ארה"ב אל מלחמת העולם השנייה; הארי ס. טרומן היה לראשון שהורה על שימוש בנשק גרעיני. שניהם היו אלה שמיצבו את ארה"ב כמעצמת על לצדה של ברה"מ; רונלד רייגן ביצע את המהלכים החשובים שהובילו לסיימה של המלחמה הקרה הראשונה על רקע קריסת האימפריה הסובייטית; ג'ורג' וו. בוש יצא למלחמה העולמית בטרור בתגובה למתקפת הטרור הגדולה בהיסטוריה. כעת עומדת ארה"ב בפני מערכה עולמית חדשה - המלחמה הקרה השנייה.

למעשה, המערכה הזו מתקיימת כבר כמה שנים, אולם רק בחודשים האחרונים הולכת וגוברת ההכרה העולמית בה. מי שינהיג את ארה"ב החל מינואר 2009, יצטרך להעביר את המיקוד האמריקני מהמאבק בטרור הפונדמנטליסטי, למאבק בגוש המדינות הריכוזיות המתעצמות בשנים האחרונות, עד כדי העמדת אלטרנטיבה להגמוניה האמריקנית. בהתאם לנושאים בהם אנו מתמקדים בסיקור ממוקד, נבקש לבחון את מדיניות החוץ של שני המועמדים מהזווית הזו בדיוק, על מנת לקבל מושג ראשוני באשר לאופן בו תראה מדיניות החוץ של ארה"ב בארבע השנים הקרובות.

אובאמה – סיום המלחמה בטרור, התמקדות בדיפלומטיה בינלאומית

בהציגו את חזונו בתחום יחסי החוץ, מתמקד הסנאטור אובאמה בחמש

סיכונים אסטרטגיים ממדרגה ראשונה עבור ארה"ב. תפיסות אלה מדגימות כיצד מועמד המפלגה הדמוקרטית מעוניין בשינוי הקו של ממשל בוש שהתמקד במלחמה בטרור האסלאמי, ובשיבה להתנהגות של מעצמת-על המציגה חשיבה רחבה יותר בכל הנוגע למדיניות החוץ שלה.

על פי תפיסתו של אובאמה, על ארה"ב להציג מינימום סובלנות בכל הנוגע למאבק בטרור ובמדינות התומכות בטרור ובהפצת הנשק הגרעיני. אובאמה התבטא לא אחת כי תקיפה באיראן היא תסריט אפשרי בהחלט, בעודו מגנה את גרורותיה, החמאס והחיזבאללה, על פעילות הטרור שלהן נגד ישראל.

בהציגו את חזונו בתחום יחסי החוץ, מתמקד הסנאטור אובאמה בחמש נקודות עיקריות - סיום המלחמה בעיראק, הכרעה באפגניסטן, מאבק בתפוצת הנשק הגרעיני, בניה מחודשת של הבריתות האסטרטגיות של ארה"ב כולל שינויים בפריסת הכוחות המזוינים האמריקנים באופן שיתאימו למשימות המאה ה-21 ומדיניות אנרגיה חדשה.

אולם צעדים הנובעים מתפיסות אלה על פי הבנתו, חייבים להתבצע כבר בתחילת הכהונה, כדי לפנות את הבמה למדיניות חוץ חדשה, אשר תתמקד בעיקר בתחום הדיפלומטיה. אובאמה ביקר בכל הזדמנות את הגישה הרפובליקנית שחילקה את העולם באופן דיכוטומי לאויבים ואוהבים, ובמסגרת החלוקה שללה כל הידברות עם מי שהוגדרו כאויבים. אובאמה ציין לא אחת כי איראן, קובה ומדינות אחרות, מעולם לא היוו איום על הביטחון האמריקני באופן בו היוותה ברה"מ:

"מדינות חזקות ונשיאים חזקים מדברים עם יריביהם. זה מה שעשה רייגן עם גורבצ'וב. איראן, קובה וונצואלה – מדינות אלה הן קטנות בהשוואה לברה"מ. הן לא מהוות איום עלינו באופן בו היוותה ברה"מ איום עלינו. ובכל זאת, היינו מוכנים להתדיין עם הסובייטים, אפילו בתקופה בה איימו כי ימחקו אותנו מעל פני האדמה" [2].

נקודות עיקריות - סיום המלחמה בעיראק, הכרעה באפגניסטן, מאבק בתפוצת הנשק הגרעיני, בניה מחודשת של הבריתות האסטרטגיות של ארה"ב כולל שינויים בפריסת הכוחות המזוינים האמריקנים באופן שיתאימו למשימות המאה ה-21 ומדיניות אנרגיה חדשה.

שורשי השקפתו של אובאמה נוצים בתורה הניאו-ליברלית ששלטה בבית הלבן בעידן קלינטון. אז, בשנים שלאחר סיום המלחמה הקרה הראשונה, הפעיל קלינטון את הצבא האמריקני לעתים רחוקות, והעדף לתווך בין אויבות אזוריות באמצעות ועידות ושיחות רב צדדיות או דו צדדיות.

אובאמה מאמין כי תפקידו כנשיא יהיה להפוך את ארה"ב לעצמאית בתחום האנרגיה בעודה מקטינה את חובותיה באופן משמעותי. הצלחה בתחום זה הכרחית לדעתו ליכולתה של ארה"ב להמשיך ולהנהיג את העולם כמעצמת על יחידה. אולם בעוד שארה"ב נחשבה ללא עוררין כמעצמת העל היחידה בעולם בשנות ה-90, הגדרה שכזו כבר נחשבת לשנויה במחלוקת. עם חזרתה של רוסיה למרכז הבמה, עלייתה של סין, התגבשותו של האיחוד האירופי והופעתן של מעצמות אזוריות כהודו, ברזיל ואחרות, נראה כי המשימות שנטל על עצמו אובאמה במהלך מערכת הבחירות במידה וייבחר, ייאלצו אותו לבחון מחדש את יחסו למעצמות האחרות.

באשר למלחמה בעיראק, אובאמה מאמין כי זו נולדה בחטא ולכן עליה להסתיים במהרה, גם אם לא תושג הכרעה צבאית. את עיקר המאמץ הצבאי הייתה צריכה ארה"ב להשקיע, כך אובאמה, בהבסת הטאליבן ואל קעידה, מי שעמדו מאחורי פיגועי ה-11 בספטמבר. בעניין זה התבטא אובאמה בחריפות לא אופיינית כשאמר כי במסגרת המלחמה בטרור, לא יהסס לתקוף בפקיסטן את ריכוזי המחבלים, גם אם הדבר ייעשה ללא תיאום או הסכמה עם ממשלת פקיסטן [1].

לצד הצורך בהכרעת הטרור, רואה אובאמה בתפוצת הנשק הגרעיני, בעליית מחירי הנפט ובמשבר הכלכלי המתהווה

אובאמה, ביידן ונשותיהם - מסר של שינוי. צילום: דניאל שוואל

נאמן לתפיסה הניאו-ליברלית, אובאמה אינו שולל שימוש באמצעי לחץ כלכליים או צבאיים נגד מדינות יריבות במקרים מסוימים, אך גורס כי שימוש שכזה יכול להיעשות רק לאחר שמוצו כל הניסיונות הדיפלומטיים, ובשיתוף עם בנות בריתה של ארה"ב.

תמשיך הנוכחות הצבאית האמריקנית בעיראק להתקיים גם בעוד מאה שנה. כשמצא עצמו תחת ביקורת על האמירה הזו, הבהיר כי התכוון שקיימת אפשרות לנוכחות אמריקנית על פי המודל הקיים בגרמניה, יפן ודרום קוריאה, שם מוצבות יחידות אמריקניות מאז מלחמת העולם השנייה [7].

יש לציין, כי על אף שמק'קין תמך במלחמה בעיראק מההתחלה, בניגוד לאובאמה, הוא נחשב לאחד המבקרים החריפים של הנשיא בוש באשר לדרך ניהול המלחמה. מק'קין קרא לתגבר באופן משמעותי את הכוחות בעיראק, חודשים ארוכים לפני שבבית הלבן הכריזו על תוכנית כזו. משזו יצאה אל הפועל והביאה לירידה דרמטית באלימות בעיראק, החמיא מק'קין לבוש על דרך ניהול המלחמה ואף הודה לו על כך שנאמו בוועידה הרפובליקנית.

בד בבד עם המאמץ להשיג ניצחונות בעיראק ובאפגניסטן, מתכנן מק'קין להשיג הכרעה גם מול האיראנים. מבחינתו, קיים צורך להביא לשינוי מקיף בהשקפת העולם האיראנית, מאחר והמשטר בטהרן קורא בפומבי להשמדת ישראל, קריאה המהווה בעיני מק'קין עילה מספקת לתקוף את המשטר האיראני. הכחשת השואה של אחמדינז'אד אף הובילה את מק'קין ב-2006 לפנות לפיפ"א, התאחדות הכדורגל העולמית, במטרה לפסול את הנבחרת האיראנית מלהשתתף במונדיאל.

בעיראק, עוררה אף היא ביקורת מהחוגים השמרנים בארה"ב.

על אף התחייבותו של אובאמה לתת יותר משקל לדיפלומטיה והידברות, הוא הפגין תקיפות יוצאת דופן מול רוסיה בעימות הראשון בין המועמדים לנשיאות [6], כשקרא לצרף את אוקראינה וגיאורגיה לברית נאט"ו באופן מיידי, צעד שלא ספק יעצים את המתרחקות עם רוסיה. "עלינו להסביר לרוסים שאי אפשר להיות מעצמת-על או מעצמה במאה ה-21 ולהתנהג כמו דיקטטורה מהמאה ה-20" הטיח אובאמה.

מק'קין – הכרעה בעיראק, ליגת הדמוקרטיה

הסנאטור מק'קין נחשב לנצי בכל הנוגע למדיניות חוץ אפילו במונחים של המחנה הניאו-שמרני. הוא נהנה מניסיון רב לעומת יריבו, ומכיר "את השטח" כמעט בכל זירה לה צפוי להידרש הנשיא הבא, מאפגניסטן ועד מזרח אירופה. ניתן לטעון כי הדבר המשותף היחיד לו ולאובאמה הוא ההכרה של שניהם בצורך לסיים בהקדם את השלב הנוכחי במלחמה העולמית בטרור.

מק'קין סבור כי כדי להכריע את הטרור, אסור להציג לוח זמנים לנסיגה מעיראק אלא לצאת מהמדינה הזו רק כשתושג הכרעה. באחת מהתבטאויותיו, הדגים מק'קין את אמונתו בעיקרון הזה בלשון הגזמה - הוא טען כי במידת הצורך,

נאמן לתפיסה הניאו-ליברלית, אובאמה אינו שולל שימוש באמצעי לחץ כלכליים או צבאיים נגד מדינות יריבות במקרים מסוימים, אך גורס כי שימוש שכזה יכול להיעשות רק לאחר שמוצו כל הניסיונות הדיפלומטיים, ובשיתוף עם בנות בריתה של ארה"ב. התבטאויותיו של אובאמה בנוגע לשתי היריבות החשובות של ארה"ב בשנים הקרובות, סין ורוסיה, היו עד כה מעורפלות יחסית.

באשר לסין, הביע אובאמה דאגה לנוכח העובדה כי החלק העיקרי של יתרות מטבע החוץ הסיניות מושקע באגרות חוב אמריקניות. התרגום הפשוט לבעיה הזו, הוא שארה"ב מגייסת כסף בסין כדי לממן את הגידול בהוצאות הממשלתיות. גידול זה התרחש בשנים האחרונות בעיקר בתחום הביטחוני. אובאמה סיכם את הסוגיה במשפט צני משהו: "העובדה שסין היא הבנקאית שלנו אינה רעיון טוב. הדבר אינו טוב גם עבור המנהיגות העולמית שלנו או הביטחון הלאומי שלנו..." [3]

אובאמה הביע תמיכה בסנקציות כלכליות נגד סין במידה וזו לא תבצע רפורמה במדיניות הסחר שלה [4]. עם זאת, מועמד הדמוקרטים לא הציג את הפתרון. לכאורה, ניתן היה להבין כי אובאמה מצדד בקיצוץ בהוצאות הביטחון, אולם הוא דווקא תומך בהגדלת הכוח המזויין במטות השונים בכ-100,000 חיילים, עניין שידרוש תוספת תקציבית לא מבוטלת. במקביל, תוכניותיו בתחום הכלכלי והסוציאלי דורשות אף הן מימון נרחב. גם בנושאים אחרים הנוגעים לסין שמר אובאמה על ערפול – הוא ביקר את פעילות הממשלה הסינית כנגד תושבים בטיבט, אך לא הביע עמדה באשר לעצם הנוכחות הסינית שם.

גם בנוגע למערכת היחסים המורכבת עם רוסיה זכה אובאמה לביקורת על עמדותיו. בזמן המלחמה הקצרה בגיאורגיה הוא קרא לרוסיה ולגיאורגיה להפגין איפוק, קריאה שנויה במחלוקת מאחר והיא הציגה את גיאורגיה ורוסיה באור דומה, בעוד שדעת הקהל האמריקנית הביעה סימפטיה כלפי גיאורגיה הקטנה. מאוחר יותר גינה אובאמה את הפלישה הרוסית לגיאורגיה, וטען כי המשבר יוכל להיפתר רק באמצעות תיווך של מועצת הביטחון של האו"ם והקהילה הבינלאומית [5].

אמירה זו זכתה ללעג מצד הרפובליקנים שתהו איך אובאמה מצפה להעביר החלטה נגד רוסיה במועצת הביטחון, בה למוסקבה זכות וטו. אמירה נוספת של אובאמה, שקשר באופן מרומז בין הפעולה הרוסית לפעולה האמריקנית

שהביע משנה כה ארוכה ומפורטת בנושא היחסים עם הקרמלין, כפי שהביע זאת מק'קיי. הסנאטור מאריזונה ביקר שלוש פעמים בגיאורגיה בשנים האחרונות, כולל ביקור בדרום אוסטיה, וכן במדינות מזרח אירופיות רבות הנתונות לאיומים שונים מכיוונה של מוסקבה. מק'קיי תמך בעצמאות קוסובו על אף התנגדות הרוסים, הוא היה הראשון לבקר את הרוסים בתחילת המלחמה עם גיאורגיה כשהצהיר כי "כולנו גיאורגים", הוא הביע תמיכה במדינות המצויות תחת איום רוסי כצ'כיה ואוקראינה [9].

רוסיה כמדינה לא העסיקה את מק'קיי כפי שהעסיק אותו העומד בראשה – ראש הממשלה הנוכחי והנשיא לשעבר ולדימיר פוטין. בפרפרזה על אמירתו של הנשיא בוש כי הביט בעיניו של פוטין וראה את נשמתו, קבע מק'קיי: "הבטתי בעיניו של פוטין וכל שראיתי היו שלוש אותיות – קיי, גיי וביי" (קג"ב – שירות הביטחון הסובייטי הנודע לשמצה, א. ל. י. ב.).

אחת ההצעות המפורסמות של מק'קיי באשר לרוסיה היא סילוקה של המעצמה מפורום ה-G8. במאמר מקיף שפורסם בפוריין אפירס בגיליון נובמבר-דצמבר 2007, בו פרש את משנתו הפוליטית, כולל את רעיון ליגת הדמוקרטיה, הציג מק'קיי את גישתו:

"אנחנו זקוקים לגישה מערבית חדשה באשר לרוסיה הרבנשיסטית (מדינה הרוצה להחזיר לעצמה שטחים שאבדו בכל מחיר. א. ל. י. ב.). עלינו להתחיל בכך שנבטיח שה-G8, ארגון שמונה המדינות המתועשות, ישוב להיות מועדון בו חברות הכלכלות הדמוקרטיות הגדולות. הוא חייב לכלול את ברזיל והודו, ויש לשלול את חברותה של רוסיה" [10].

יוזמה זו קשורה קשר הדוק לרעיון הקמת ליגת הדמוקרטיה. מאחר והמועמד הרפובליקני רואה במועצת הביטחון גוף ארכאי ולא יעיל, הוא סבור כי נוכח הפירוד הגוש בעולם בין דמוקרטיות ולא-דמוקרטיות יש צורך בגופים חדשים: ליגת הדמוקרטיה שתקבל לעצרת הכללית של האו"ם, וה-G8 במתכונת החדשה שצויינה לעיל, שיפעל ביעילות רבה יותר ממועצת הביטחון של האו"ם.

באופן טבעי, אם מק'קיי יצליח ביוזמה זו יאלץ הדבר גם את רוסיה, סין ושאר המדינות שתישארה מחוץ למועדון החדש להקים ארגון משלהן. התפתחות כזו עשויה להותיר את ארגון האומות המאוחדות כגוף חסר שיניים שייאבד מהרלוונטיות שלו במהירות.

מק'קיי עם הנשיא בוש - תומך בכמה מעמדותיו, מנסה להתנער מאחרות. צילום: הבית הלבן

נאמן לתפיסה הניאו-ליברלית, אובאמה אינו שולל שימוש באמצעי לחץ כלכליים או צבאיים נגד מדינות יריבות במקרים מסוימים, אך גורס כי שימוש שכזה יכול להיעשות רק לאחר שמוצו כל הניסיונות הדיפלומטיים, ובשיתוף עם בנות בריתה של ארה"ב.

העיקרי בעובדה כי לצפון קוריאה יש נשק גרעיני. חוסר האפקטיביות בפיקוח על תפוצת הנשק הגרעיני בעולם מחייב, לדעת מק'קיי, שימוש באמצעים נוקשים יותר. בראש ובראשונה - הפעלת כל האמצעים הנדרשים כדי למנוע ממדינות השואפות ליכולת גרעינית להשיג יכולת שכזו. על פי מק'קיי, מוטל על חמש המעצמות הגרעיניות המוכרות – ארה"ב, רוסיה, סין, צרפת ובריטניה, לצמצם את הארסנל הגרעיני שלהן, כמחווה של רצון טוב, וכדרך לעודד מדינות אחרות שלא לבנות פרויקט גרעיני משלהן.

בנוגע לסין, מק'קיי הראה עקביות לאורך השנים. על פי תפיסתו, סין שואפת להיות מעצמת-על ואין לארה"ב סיבה להילחם בשאיפה הזו. יחד עם זאת, על ארה"ב ושאר העולם מוטל לדרוש מסין לנהוג כמעצמת על וליטול אחריות על פעולותיה.

בהתבטאויות שונות ובהצבעות שונות, כבר לפני קרוב לשש, התנגד מק'קיי להטלת סנקציות על סין בנושאים מסוימים, אך דרש כי הסינים יבצעו רפורמות שונות במדיניות הסחר ובתחום זכויות האדם.

לעומת סין, אותה תופס מק'קיי כיריבה תחרותית לגיטימית, הוא תופס את רוסיה כאויבת פוטנציאלית הדרשת יחס תקיף. נראה כי אין סנאטור אמריקני

הפתרון לבעיית הגרעין האיראני, טמון לדעת מק'קיי ביכולת לעקוף את מעצמות הגוש הריכוזי סין ורוסיה. שתי המעצמות בעלות זכות הוטו במועצת הביטחון, הצליחו לחסום סנקציות כנגד איראן, מיאנמר (לשעבר בורמה), סודן וזימבבוואה – השלוש האחרונות הן בעלות רקורד עגום במיוחד בתחום זכויות האדם. הדרך לעקוף את המדינות האלה, היא בהקמת "ליגת הדמוקרטיה" – גוף אותו שואף מק'קיי להקים על מנת לקדם שיתוף פעולה בין כל הדמוקרטיות החופשיות בעולם. איחוד שכזה יוכל לתרום את כל המשאבים הנדרשים לקידום הדמוקרטיה למדינות אחרות, גם במקרים בהם תידרש מעורבות צבאית. הרעיון עצמו הוצע בוריאציות שונות מאז 1996, וזכה לתמיכה מממשל קלינטון ומממשל בוש [8].

מעניין להיווכח, כי במידה וייבחר מק'קיי ויצליח לממש את חזונו, יהפוך הגוש הדמוקרטי לגוף המאוגד תחת אצטלה אחת, וכל מדינה שלא תימצא ראויה לחבור אליו, תשתייך לגוש הריכוזי או תיחשב למדינה בלתי מזדהה - סיטואציה קלאסית במלחמה קרה בין שני גושים.

מק'קיי ביקר בחריפות את ממשל קלינטון בכל הנוגע לצפון קוריאה. מבחינתו, הנשיא קלינטון הוא האשם

מצא את ההבדלים

הנוגעים למדיניות החוץ והביטחון, יצטרך מקייין למצוא את הדרך לרצות את המחוקקים האמריקנים, כדי לקדם את תוכניותיו. מכיוון שכך, יש להניח כי מידת הפופולאריות שלו תהיה מכריעה לקידום תוכניותיו המדיניות מרחיקות הלכת. מבחינת אובאמה, היכולת לקדם את מדיניותו תהיה תלויה בו עצמו בלבד, וזהו כמובן יתרון חשוב עבורו ועבור המחנה הניאו-ליברלי.

הערות

1. "Obama warns Pakistan on al-Qaeda", BBC News, 01/08/2007
2. Michael Luo, "Obama Talk on Iranians Draws Fire From McCain", New York Times, 20/05/2008
3. הדברים נאמרו בנאום באוניברסיטת צ'רלסטון, 20/03/2008
4. Eoin Callan, "Clinton and Obama back China crackdown", Financial Times, 05/07/2007
5. Adam Aigner-Treworgy and Domenico Montanaro, "McCain, Obama on Georgia", MSNBC, 08/08/2008
6. העימות הראשון בין המועמדים נערך ב- 26/09/2008
7. "McCain defends '100 years in Iraq' statement", CNN, 15/02/2008
8. Lawrence J. Haas, "A League of Democracies Would Serve America Well", inFocus Volume II: Number 3, Fall 2008
9. Adam Aigner-Treworgy, "McCain: 'We are all Georgians'", MSNBC, 12/08/2008
10. John McCain, "An Enduring Peace Built on Freedom", Foreign Affairs, 11-12/2007

שני המועמדים מאמינים כאמור בעיקרון אחד דומה, והוא הצורך לסיים את המלחמה בעיראק ובאפגניסטן. שניהם תומכים בתגבור המערך הלוחם באפגניסטן, צעד שצפוי להביא לסיום הלחימה, ושניהם מעוניינים בהפחתת הנוכחות האמריקנית בעיראק. אובאמה רוצה לסיים אותה "בהקדם האפשרי", ואילו מקייין רוצה לסיים אותה בהכרעה צבאית. לפיכך, וללא קשר לזהותו של הנשיא הבא, תוקדש שנתו הראשונה לנושאים הפתוחים שמוותר מממשל בוש על השולחן – אפגניסטן, עיראק וכנראה גם איראן.

בנושאים האחרים הנוגעים למדיניות החוץ, נבדלים שני המועמדים. אובאמה מעוניין להחזיר את התפיסה הניאו-ליברלית של קלינטון, שראה את תפקידה של ארה"ב כמתווכת מדינית, המתערבת צבאית רק לעתים רחוקות. אובאמה סבור כי את רוב הבעיות האמריקניות בתחום החוץ ניתן לפתור באמצעות הידברות. מקייין לעומתו, מחלק את העולם לדמוקרטיים ושאינן דמוקרטיים. לתפיסתו, את הדמוקרטיים צריכה ארה"ב לקרב אליה ולסייע להן, בעוד שמדינות לא דמוקרטיות ראויות ליחס חשדני ונוקשה.

גישת ה"כבדהו וחשדהו" כלפי סין, אופיינית לשני המועמדים, ולכן יש להניח כי היא תהיה הגישה הרשמית של מדיניות החוץ האמריקנית בשנים הקרובות, כל עוד לא יישבר הסטטוס קוו הזה. בעוד שהנשיא בוש הקפיד להתייחס לראש הממשלה הרוסי פוטיין כאל חבר קרוב, על אף פעולות שביצע ממשלו אשר סדקו את הידידות האמריקנית-רוסית, שני המועמדים רואים במדיניות הרוסית הנוכחית בעייתית. אובאמה סבור אומנם כי יש צורך לקיים היברות עם הרוסים, ואילו מקייין מאמין בנקיטת אמצעים כנגדם, אולם כך או כך נראה כי בווינגטון עומד להתחלף התקליט בכל הנוגע למוסקבה.

המרוץ לנשיאות צפוי להישאר צמוד עד קו הסיום, אך בקונגרס לא צפויות הפתעות והדמוקרטים שם יגדילו את הרוב ממנו הם נהנים. פירוש הדבר הוא שבמידה ואובאמה ייבחר לנשיא, ייקל עליו לקדם נקודות רבות במדיניות שלו ולגייס לצורך כך את המימון הנדרש בקונגרס. לעומת זאת, במידה ומקייין יהיה לנשיא הוא יאלץ לפעול מול קונגרס לעומתי לפחות בשנתיים הקרובות של כהונתו.

מאחר והקונגרס הוא הגוף שאחראי על התקציב הלאומי, ועל אספקטים שונים

בחירות 2008: האתגרים

אלון לוי ויובל בוסתן

הרפובליקני, שלרוב זוכה לעדנה כשבמערכת הבחירות שולטים נושאים ביטחוניים. אובאמה ניסה לשדר נינוחות וקרא למשקיעים "להישאר רגועים".

מק'קין, אשר שבוע קודם להצבעה הודיע על השתיית הקמפיין שלו לטובת התמקדות בטיפול במשבר הכלכלי, ודחף את תוכנית החירום אותה כינה "לא פופולארית אך הכרחית", מצא עצמו בבעיה לאחר המפלה בהצבעה. כצפוי, הוא פנה להתקפה: "הסנאטור אובאמה ובעלי בריתו בקונגרס יצקו מפלגתיות בלתי נחוצה לתהליך... עכשיו אינה העת למציאת אשמים, כעת העת לפתור את הבעיה", קרא [1].

באופן מסורתי, התמקדות בנושא הכלכלי בארה"ב מחזקת את המועמד הדמוקרטי ומחלישה את בסיס התמיכה של המועמד הרפובליקני, שלרוב זוכה לעדנה כשבמערכת הבחירות שולטים נושאים ביטחוניים.

מק'קין הגדיר את המשבר הכלכלי כ"חמור ביותר בתקופת חיינו" והבטיח להמשיך להפעיל לחץ על חברי הקונגרס על מנת להביא את ההצעה שוב להצבעה. הוא קרא למשרד האוצר לפתוח קרנות חירום בהיקף של כ-250 מיליארד דולר על מנת לסייע במשבר, בעוד אובאמה טען כי 100 מיליארד יספיקו בשלב ראשון. המועמד הדמוקרטי קרא אף הוא להביא את ההסכם להצבעה חוזרת במהירות [2].

ב-1 באוקטובר, יומיים לאחר הכישלון בבית הנבחרים, הועלתה ההצעה להצבעה בסנאט. במטרה להבטיח רוב בהצבעה, הכניס הממשל מספר שינויים בהצעה. אלו כללו הגדלת הביטוח על פיקדונות בבנקים מ-100,000 דולר ל-250,000 דולר, והקלות מס לעסקים ולמעמד הביניים. השינויים שהוכנסו העלו את העלות הכוללת של התוכנית ל-800 מיליארד דולר.

הפעם, התגייסות המנהיגים הפוליטיים נשאה פרי והתוכנית אושרה ברוב של 74 תומכים מול 25 מתנגדים. עם אישור התוכנית חזר הכדור למגרש של בית הנבחרים, שצפוי להצביע עליה שוב ביום שישי, ה-3 באוקטובר.

האם התוכנית תעזור?

המשבר הכלכלי בכלכלה העולמית שבר שיאים בחודש האחרון, כששורה של מוסדות פיננסים הכריזו על פשיטת רגל בזה אחר זה. עבור הנשיא הבא של ארה"ב, הכלכלה הגדולה בעולם, מהווה המשבר אתגר משמעותי. שיקום המשק האמריקני יבטיח את מקומה של ארה"ב כגורם הכלכלי המשפיע ביותר גם בשנים הבאות. אי הצלחה בשיקום המשק, שתצטרף לדשדוש המדיני, יציבו סימן שאלה סביב יכולתה של ארה"ב להנהיג את העולם בשנים הקרובות.

הממשל האמריקני, שגזר על עצמו מסגרת תקציבית הדוקה מלבד בתחום הביטחון, מתקשה לסייע במשבר. פרשנים פיננסים טוענים כנגד הממשל כי התערבותו הייתה מאוחרת מדי, וכשהתערב לבסוף, הדבר נעשה בגמגום שהגביר את אי הוודאות במקום להביא ליציבות.

ב-19 בספטמבר הציג שר האוצר האמריקני, הנרי פולסון ג'וניור, תוכנית חירום לאומית אשר בבסיסה מתן ערבות ממשלתית למוסדות פיננסיים שהעניקו משכנתאות לנכסים שערכיהם צנחו מאז. התוכנית המוצעת, בהיקף של 700 מיליארד דולר, הינה ההתערבות הממשלתית הרחבה ביותר בארה"ב מאז המשבר הכלכלי של 1929.

התוכנית גררה ביקורת מצד שתי המפלגות. עיקר הביקורת התמקדה בשתי נקודות: הנוסח המקורי הפקיד את השליטה על הכסף בידי שר האוצר בלבד ועשוי היה למנוע, למעשה, מבתי המשפט ומהקונגרס לקבל כל החלטה לגביו. שנית, חברי קונגרס רבים טענו כי אם הממשלה מעניקה עזרה למגוון גופים, ציבוריים ופרטיים, עליה לקבל בתמורה אחוזי בעלות בגופים אלו.

תוכנית החירום השנויה במחלוקת עלתה להצבעה בבית הנבחרים ב-29 בספטמבר, ונדחתה ברוב של 228 מתנגדים מול 205 תומכים. ניסיונות המועמדים לנשיאות לקשור את שם עם הצלחה אפשרית וחששם של חברי קונגרס מהבחירות הקרבות, הביאו להצבעה חוצת-מפלגות על אף תמיכה מצד הבית הלבן ומנהיגי המפלגות עצמם. מבין 228 המתנגדים היו 133 רפובליקנים ורק 95 דמוקרטים.

השווקים הפיננסים, כצפוי, הגיבו בהתמוטטות חדה, אשר בישרה למועמדים לנשיאות כי הנושא הכלכלי יוותר עוד זמן רב בראש סדר היום. באופן מסורתי, התמקדות בנושא הכלכלי בארה"ב מחזקת את המועמד הדמוקרטי ומחלישה את בסיס התמיכה של המועמד

ספטמבר 2008 ייזכר כחודש בו התרחשו אירועים מהדרמטיים שידעה הכלכלה האמריקנית, אולי מאז ימי השפל הגדול של סוף שנות ה-20 ותחילת ה-30 של המאה הקודמת. מחיקתו של ענף בנקאות ההשקעות האמריקני, הענף שנתן את הטון בקביעת המדיניות הכלכלית העולמית במשך שנים רבות, והעברת חלקו הגדול לבעלות ממשלתית, היא אירוע שקשה להגזים במשמעותו מרחיקות הלכת שלו. חיבורו למשבר הנדליין ולמיתון הכלכלי המאיים להתרגש על ארה"ב, גרר את כל הבורסות בעולם לצלילה חופשית.

מי שהייתה אחראית למחצית מהתוצר העולמי עם סיום מלחמת העולם השנייה, ולכשליש מהתוצר העולמי בסוף המלחמה הקרה, אחראית כיום "רק" לרבע מהתוצר העולמי, והנתח שלה פוחת משנה לשנה.

שורשי המשבר הנוכחי נעוצים בפעולותיו של הנשיא בוש וממשלו הרפובליקני בשמונה השנים האחרונות, אליהם נוספו גם פעולותיהן של מדינות אחרות, במכוון או שלא, שהחלישו את העוצמה הכלכלית האמריקנית. הריבית האמריקנית הנמוכה אשר הונהגה במשק האמריקני במשך תקופה ארוכה, הביאה להשתוללות צרכנית. זו בתורה, יצרה משבר אשראי חריף.

אמריקנים רבים רכשו מכל הבא ליד ובעיקר נדליין להשקעה. קונים ומוכרים עשו יד אחת על מנת להשיג עסקאות במימון מלא של הבנקים למשכנתאות שהפך זמין וקל. הקריסה הייתה רק שאלה של זמן.

אזרחים רבים נותרו ללא יכולת לשלם את תשלומי המשכנתא שלהם, ונאלצו למכור את הנכסים שבבעלותם במחירים נמוכים. פשיטות הרגל הרבות השפיעו גם על שוק העבודה ואיימו לדחוף למעלה את שיעור המובטלים, הנמוך בארה"ב מאשר ברוב מדינות המערב. בנקאות ההשקעות הפרטיות נעלמה מהנוף האמריקני.

הנשיא בוש בכינוס חירום עם אובאמה ומק'קין. צילום: הבית הלבן

"מק'קין הגדיר את המשבר הכלכלי כ"חמור ביותר בתקופת חיינו" והבטיח להמשיך להפעיל לחץ על חברי הקונגרס על מנת להביא את ההצעה שוב להצבעה. אובאמה ניסה לשדר נינוחות וקרא למשקיעים "להישאר רגועים"."

עליית המחירים העולמית זירזה את המשבר בכלכלה האמריקנית. עליית מחירי האנרגיה נבעה בחלקה מהשחיקה בדולר, מאחר והדולר הוא ההילך המקובל בשוק הנפט והגז הטבעי בעולם. הצמיחה הכלכלית המואצת בסין, הודו ומדינות מתפתחות אחרות, הובילה לגידול בצריכה ולהגדלת הביקושים בשוק הנפט העולמי. במקביל, פעלו מדינות כגון ונצואלה ואיראן לקיצוץ במכסות הייצור שלהן ובכך הפחיתו מההיצע העולמי.

העלייה במחירי הנפט והצמיחה הרבה במדינות מתפתחות, הובילה לעלייה במחיריהם של חומרי גלם אחרים וביניהם גם במחירי המזון העולמיים. את הפגיעה חשו כל המדינות בעולם שעמדו בקצה הצרכני של המשוואה, ואזרחי ארה"ב לא היו שונים.

משבר האנרגיה הוא עניין המטריד את שני המתמודדים, שהציגו איש בתורו את תוכניותיהם להשיג עצמאות של משק האנרגיה. אובאמה הציע לצמצם את צריכת הנפט האמריקנית עד כדי הפסקת התלות בייבוא נפט בתוך שנים ספורות, באמצעות שימוש במקורות אנרגיה אחרים וצמצום הצריכה הקיימת. מק'קין מעוניין להגיע לחלום העצמאות האמריקנית בתחום האנרגיה באמצעות הקמה של מספר רב של כורים גרעיניים לייצור חשמל, השקעה במציאת מקורות אנרגיה חליפיים, ובטווח הקרוב, קידוח

האחזקות הזרות), סין מחזיקה בכ-520 מיליארד דולר (19%) ובריטניה, השלישית, מחזיקה בכ-290 מיליארד דולר (10.8%) [6]. מבין אלו מדאיגה את האמריקנים סין, שבתרחיש בלהות אמריקני עשויה להפוך את איגרות החוב שבידה לנשק.

הוצאה בלתי מתוכננת של 700 מיליארד דולר תקשה על האמריקנים להתמודד בזירה הכלכלית הבינלאומית מול מדינות מערביות אחרות שהחוב הלאומי שלהן עומד על כמחצית במושגים של חוב מול תוצר, ובוודאי מול מדינות כמו סין ורוסיה הנהנות מעודפים במאזן המסחרי, ביתרות מטבע חוץ ואשר החוב הלאומי שלהן אינו מכביד כלל על המשק המקומי.

בעיות נוספות

המדיניות המוניטארית האמריקנית לשחיקת הדולר ושמירה על ריבית נמוכה, אמורה הייתה להגדיל את הצריכה הפרטית ולקצץ בגרעון המסחרי, בעיקר מול סין. מדיניות זו אמורה הייתה לעודד את התעשייה המקומית על חשבון הייבוא. אולם היא גרמה לפגיעה באמינותו של הדולר כמטבע עולמי, וענפים רבים ביקשו להסיט את השימוש בדולר לשימוש במטבעות אחרים דוגמת האירו והאירו, שרוב הזמן שמר על עוצמה ויציבות.

יעבור עוד זמן מה בטרם יוברר מי מהמחנות הפוליטיים הרוויח יותר מהתוכנית הכלכלית ועד כמה זו תסייע לפתרון המשבר. עם זאת, ניתן להעריך כי בטווח הזמן המידי שלאחר תחילת יישום התוכנית יעברו מדדי המניות מירידות לעליות, תחילה בארה"ב ולאחר מכן בשאר העולם. משם, יתגייסו טובי המומחים הכלכליים של ארה"ב לשקם את המוסדות הפיננסיים באופן שיוריד את הסבירות להישנותו של משבר מעין זה.

תוכנית הסיוע בהיקף של 700 מיליארד דולר, אותה מנסים בבית הלבן להציג כמלווה זמני ממשלם המיסים האמריקני, תפגע ביעדי הגרעון התקציבי והיא עשויה להכפיל אותו. לשם המחשה עד כמה משמעותי הסכום אפילו למשק הגדול בעולם, נציין כי מאז 2001 ועד היום, הוציאה ארה"ב 859 מיליארד דולר למימון הלחימה בזירות של המלחמה העולמית בטרור [3]. תקציב הביטחון האמריקני, שזינק מאז 2001 ב-62%, הגיע השנה ל-481 מיליארד דולר.

המלחמה בטרור השפיעה על הגרעון התקציבי של ארה"ב בעיקר בשנותיה הראשונות. ב-2004 האמיר הגרעון ל-3.6% מהתוצר האמריקני. היה זה השיעור הגבוה ביותר מאז 1993, אך עדיין נמוך בהרבה מה-6.0% בימי רייגן. במטרה שלא לשוב לימי הגרעון העצום שהכביד על הכלכלה האמריקנית, הציג הנשיא בוש, עוד בהצעת התקציב לשנת 2005, תוכנית רב-שנתית לצמצום הגרעון והשגת איזון תקציבי באמצעות צמצום הצריכה והגדלת הכנסות הממשלה.

במקור, התוכנית אמורה הייתה לקצץ את הגרעון ל-1.8% מהתוצר בשנת 2009 ולהשיג איזון בשנת 2012. עד פרוץ המשבר הכלכלי האחרון, נראה היה כי המדיניות מצליחה מעל למצופה. על פי הצעת התקציב לשנת 2008, צפוי היה המשק האמריקני לסיים את השנה הקרובה בגרעון זעום של 1.8%, והוא היה צפוי להציג עודף תקציבי בשיעור 0.3% בשנת 2012 [4]. אישור התוכנית יגרוור עליה בגרעון במקום ירידה.

כאן לא מסתיימות החדשות הרעות למשק האמריקני - הגדלת הגרעון, כמעט תמיד, פירושה הגדלת התלות האמריקנית בכסף זר. שינוי המדיניות הכלכלית שהנהיג בוש איפשר, בין היתר, למדינות אחרות לרכוש חלק גדל והולך מאגרות החוב הממשלתיות של ארה"ב. ב-2007 הגיע שיעור האחזקות הזרות בחוב האמריקני לכ-25%, כמעט כפול משיעורו בסוף שנות השמונים [5]. נכון ליולי 2008, יפן מחזיקה בערבויות בשווי של כמעט 600 מיליארד דולר (22% מסך

התופעה. החוקרים מתקשים להסכים על גודלו האמיתי של הדור הזה, וגם נוהגים להגדירו בצורות שונות. שנית, אופן חישוב הסכומים הדרושים להתמודדות עם צרכיו של הדור הזה נעשה בצורות שונות ומספק סכומים שונים.

הסיבה היא שלא ברור כמה אנשים אמורים לצאת לפנסיה בכל שנה בחמש עשרה השנים הבאות, מעבר למספרים שהיו מקובלים בעבר. כמה אנשים משתייכים לקבוצת הגיל הזאת? האם כולם יפרשו באותו גיל? מהו מרכיב המהגרים ואנשים אחרים שאינם זכאים לזכויות סוציאליות מלאות בתוך האוכלוסייה? האם כל תוכניות הפרישה של הדור הזה מתבססות על המשק האמריקני, או שמא ישנן השקעות רבות גם במדינות אחרות?

כיצד להיחלץ מהמשבר?

המעבר לדפוסי צריכה יעילים וחסכוניים יותר הוא רק נדבך אחד במאמץ האמריקני להיחלץ מהמשבר הכלכלי. הממשלה תהיה חייבת לקצץ בהוצאותיה על מנת לפנות כספים למשק המקרטע. העלייה הנמשכת בתקציב הביטחון תהיה ככל הנראה הראשונה להיפגע. שני המועמדים מבטיחים רפורמה במבנה הצבא על מנת להתאימו למשימות המאה ה-21. טיבן של רפורמות אלו לעלות יותר בטווח הקצר ולחסוך כספים לאחר מכן.

כך או כך, נראה כי לא יהיה מנוס מלהטיל מיסים חדשים על הציבור האמריקני. כל מועמד לנשיאות נזהר מלגעת בנושא. מועמדי הדמוקרטים מדברים לעיתים על מס נוסף למאיון העליון, בעוד הרפובליקנים מסרבים לשמוע אפילו על כך. בשלב זה השלכותיו של המשבר הנוכחי טרם ברורות לחלוטין, אך לא מן הנמנע שהנשיא הבא, דמוקרטי או רפובליקני, ייאלץ להטיל מס חדש כבר עם תחילת כהונתו.

המשבר הכלכלי הנוכחי מחייב את קברניטי הכלכלה בארה"ב לחשוב על פתרון רוחבי וכוללני, ולא רק הזרמת חמצן לענף כזה או אחר. החברה האמריקנית השתנתה. העולם השתנה. הכלכלה השתנתה.

הבעיות כיום שונות בתכלית מהבעיות איתן התמודד למשל הנשיא רייגן לפני שני עשורים בלבד, שעה שהציג את תוכניתו הכלכלית לצמצום החוב הלאומי, הגרעון התקציבי וכו'. ההיסטוריה מלמדת כי כשהאמריקנים הועמדו בפני אתגרים לאומיים קשים, הם הצליחו לגייס את הכוחות והמשאבים הנדרשים ולצאת מהמשברים

הבורסה האמריקנית - גוררת אחריה את שאר העולם. צילום: ג'סטין ברנדט

הוצאה בלתי מתוכננת של 700 מיליארד דולר תקשה על האמריקנים להתמודד בזירה הכלכלית הבינלאומית מול מדינות מערביות אחרות שהחוב הלאומי שלהן עומד על כמחצית במושגים של חוב מול תוצר, ובוודאי מול מדינות כמו סין ורוסיה אשר החוב הלאומי שלהן אינו מכביד כלל על המשק המקומי.

בינלאומית חדשה, עליה כבר שוקדים בכירי הפוליטיקאים בעולם. הפעם יצטרכו האמריקנים לנקוט צעדים ממשיים בתחום, ובראשם צמצום פליטת גזי החממה.

תרחיש הבלהות הפנסיוני

אם כל הבעיות שזכרו אינן מספיקות, מרחפת ברקע בעיה קשה נוספת - משבר הפנסיה העתידי. מקור הבעיה בתופעה המכונה "בייבי-בוס". בשנים שלאחר מלחמת העולם השנייה חלה עלייה דרמטית במספר הלידות בארה"ב, תופעה מקובלת לאחר מלחמה טראומטית. כעת, מתחילים ראשוני הדור הזה לצאת לפנסיה. רבים חוששים כי שיעור הפנסיונרים בארה"ב יהיה גבוה מהסוף בו יוכל המשק לעמוד. בתרחיש האפוקליפטי, פירוש הדבר הוא קריסה של מערכת הפנסיה ושל מערכות סוציאליות אחרות, גידול חד בשיעורי העוני ועוד.

התיאוריה הזו מדירה שינה מעיניהם של כלכלנים ודמוגרפים הזורקים לחלל האוויר סכומים דמיוניים הדרושים לארה"ב כדי לשרוד את המשבר. מדובר בסכומים הגבוהים מהתוצר הלאומי של ארה"ב ולכן גם האופטימיים מבין מעצבי התיאוריה חווים ירידה דרמטית ברמת החיים. אלו המבקשים להרגיע טוענים כי אין מידע מדויק על היקפה הצפוי של

ימי גם במקומות שנחשבים כיום לבעייתיים מבחינת איכות הסביבה.

השאיפה לשימוש במקורות אנרגיה מתחדשים קשור גם לנושא ההתחממות הגלובאלית המעסיק רבות את הציבור בארה"ב בפרט ובמערב בכלל. להד התקשורת הגדול ביותר אחראי כמובן סגן הנשיא לשעבר בממשל קלינטון, אל גור, אשר סרטו "אמת מטרידה" זכה לפרס אוסקר בקטגוריית הסרט התיעודי ופעילותו זיכתה אותו אף בפרס נובל לשלום.

האמריקנים נתפסו עד כה כמי שענייני איכות הסביבה אינם מטרידים אותם יתר על המידה. האמריקנים מהווים פחות מ-5% מהאוכלוסייה העולמית, אך הם מנצלים כ-25% מהנפט העולמי ומשאבים עולמיים אחרים. תהליך הגמילה מהבזבזנות האמריקנית שהפכה לשם דבר בעולם, יהיה ארוך ומורכב אך הכרחי.

המעבר לשימוש במכונות חסכוניות, השימוש במשאבים מתחדשים, מחזור מסיבי כמו באירופה, אימוץ דפוסי צרכנות יעילים יותר – פעולות אלה ייעשו עם הזמן, ועל הנשיא הבא יוטל לקדם ולעודד את השינויים האלה.

פרוטוקול קיוטו, שיעילותו הייתה מפוקפקת מיום הכרזתו, יוחלף במסגרת

האלה מחוזקים, לא מעט הודות להנהגה בעלת חזון.

האם אובאמה או מק'קיין יוכלו לאתגר? בווינגטון כבר מחזקים אצבעות.

הערות

1. Michael Cooper and Jeff Zeleny, "With Deal's Collapse, the McCain Camp Attacks", New York Times, 29/09/2008

2. Jeff Zeleny and Michael Cooper, "McCain and Obama Call for Increase in Deposit Insurance", New York Times, 30/09/2008

3. "The cost of Iraq, Afghanistan, and Other Global War on Terror Operations Since 9/11", Amy Belasco, Congressional Research Service, 14/07/2008

4. "Overview of the President's 2008 Budget", Office of the Management and Budget

5. Kimberly Amadeo, "The U.S. Debt and How It Got So Big", www.about.com, 07/2007

6. "Major Foreign holders of Treasury Securities", Department of the Treasury/Federal Reserve Board, 16/09/2008

בחירות 2008: מפת האלקטורים

אלון לוי ויובל בוסתן

אחוזים. במרוץ בו הפער עומד על אלקטורים בודדים, כל אחת מהמדינות הללו עשויה להיות זו שתכריע.

הגדולה מבין מדינות המפתח היא פלורידה, המדינה הרביעית בגודלה בארה"ב, שלה 27 אלקטורים. בבחירות 2008 היא עמדה במרכז שערורייה, שבה הוכרע המאבק על הנשיאות על חודם של כמה מאות קולות במדינה. גם בבחירות אלה צפוי בפלורידה מרוץ צמוד. בחודשיים האחרונים מקייין מוביל בסקרים רוב הזמן בפער של שניים עד חמישה אחוזים. שנייה לפלורידה בקבוצה זו היא פנסילבניה לה 21 אלקטורים, שבה הנטייה היא לטובתו של אובאמה.

ב-10 מדינות בינוניות או גדולות, שערך 10 אלקטורים או יותר, מתקיים מאבק צמוד במיוחד בו הפרש נע בחודשים האחרונים בין שברי אחוזים ל-6-7 אחוזים. במרוץ בו הפער עומד על אלקטורים בודדים, כל אחת מהמדינות הללו עשויה להיות זו שתכריע.

הצל של בוש

הפופולאריות הנמוכה של הנשיא בוש, שנעה במהלך ספטמבר סביב ה-30%, אילצה את מקייין להקדיש מאמץ מיוחד לבדל עצמו מהנשיא המכהן. בוועידה הרפובליקנית השתדלו הנואמים להזכיר את הנשיא רייגן בכל הזדמנות, מאחר והוא נחשב לנשיא הפופולארי ביותר בדורות האחרונים בקרב הרפובליקנים. רק מקייין טרח להזכיר את הנשיא בוש בנאומו, בעת שהודה לו על תרומתו לארה"ב, ועל הצלחותיו האחרונות בעיראק.

אחת התופעות הבולטות שגרם "אפקט בוש" היא אובדן מדינות בעלות מסורת הצבעה רפובליקנית לטובתו של אובאמה. תופעה זו נבלמה מאז הוועידה הרפובליקנית, ולראשונה במערכת הבחירות הנוכחית אף מתרחשת תופעה הפוכה - מקייין בונה בעיקר על תמיכת קולורדו, שהעניקה לבוש תמיכה בהפרש של קרוב ל-5%. בדנבר, עיר הבירה של קולורדו, התקיימה הוועידה הדמוקרטית השנה במהלך מתוחכם מבחינת

הוועידות המפלגתיות כבר מאחורינו. במפלגה הדמוקרטית ניכר כי טרם נשמע אקורד הסיום במאבק הכוחות בין אובאמה למשפחת קלינטון. במפלגה הרפובליקנית, לעומת זאת, החלטתו של מקייין להציב את פאלין השמרנית כמועמדת להיות סגניתו, איחדה את השורות. כעת נכנסים המועמדים לישראל האחרונה. כיצד נראית מפת האלקטורים? היכן תיפול ההכרעה ומה צפוי בבית הנבחרים? התשובות לפניכם.

שיצביעו עבור המועמד שזכה למירב הקולות באותה מדינה.

שיטה זו היא נצר לתפיסה אריסטוקרטית שהתקיימה בעבר גם בבחירות לקונגרס האמריקני, אשר ביקשה להעמיד מנגנון מסנן בין הבוחר ובין המשרה. כל מדינה "שווה" מספר מסוים של אלקטורים, הנגזר מגודל אוכלוסייתה ביחס לאוכלוסייה הכללית בארה"ב.

מספר האלקטורים מבטא את מספר חברי בית הנבחרים של אותה מדינה, בתוספת שני סנאטורים. בבית הנבחרים ישנם 435 חברים ובסנאט 100. בתוספת שלושה נציגים המשתייכים למחוז קולומביה בו שוכנת וושינגטון הבירה ולו מעמד נפרד, ישנם בסך הכל 538 אלקטורים המתחלקים בבחירות בין המועמדים השונים. לאחר חלוקת האלקטורים מתקיימת ועידה בה אמורים האלקטורים לבחור את הנשיא אותו הם רוצים. למעט מקרים נדירים ובודדים, האלקטורים מצביעים עבור המועמד שזכה במירב הקולות במדינה ממנה הם מגיעים. לפיכך, כל מועמד זקוק ל-270 אלקטורים לפחות כדי לנצח בבחירות ולהפוך לנשיא.

מדינות המפתח

מבין 50 המדינות המרכיבות את הפדרציה האמריקנית, ב-18 מדינות המרוץ צמוד יחסית והפער בין המועמדים, על פי הסקרים, הוא חד ספרתי. ב-13 מדינות, הפער עומד על 5% או פחות, קרוב לטעות הדגימה. מדינות אלה הן שיכריעו את הכף בסופו של דבר. מבין 13 המדינות בהן מתנהל מאבק צמוד, 10 מדינות נוטות על פי הסקרים לטובתו של מקייין, ושלוש לטובתו של אובאמה. עובדה זו מהווה יתרון עבור המועמד הדמוקרטי, שצריך להשקיע את מרצו במספר נמוך יותר של מדינות בחודש שנותר.

ב-10 מדינות בינוניות או גדולות, שערך 10 אלקטורים או יותר, מתקיים מאבק צמוד במיוחד בו הפרש נע בחודשים האחרונים בין שברי אחוזים ל-6-7

מערכת הבחירות כבר הצליחה לייצר מספר רב של אנקדוטות לחובבי הסטטיסטיקה. זוהי מערכת הבחירות הראשונה מזה שמונים שנה שלא מתמודדים בה נשיא או סגן נשיא. לראשונה מתמודד מועמד שחור, כמייצג את אחת משתי המפלגות הגדולות. זוהי גם הפעם השניה בסך הכל, שבה זוכה אישה להיות מועמדת לתפקיד סגנית הנשיא - ב-1984, נבחרה ג'רלדין פרוו על ידי וולטר מונדייל מהמפלגה הדמוקרטית להתמודד לצדו, אולם השניים הפסידו לצמד רונלד רייגן וג'ורג' בוש האב.

למעשה, הבחירה בשרה פאלין על ידי ג'ון מקייין לתפקיד המועמדת לסגנות הנשיא, כבר הבטיחה כי היסטוריה תיעשה בבחירות ב-4 בנובמבר - במידה ואובאמה ייבחר, הוא יהיה לנשיא השחור הראשון בהיסטוריה האמריקנית. אם יבחר מקייין, תהיה שרה פאלין לסגנית הנשיא הראשונה.

לראשונה בהיסטוריה מתמודדים על הנשיאות שני סנאטורים מכהנים. הנשיא הבא, יהא אשר יהא, יהיה בסך הכול הסנאטור השלישי בהיסטוריה האמריקנית שיגיע לבית הלבן. אם מקייין ייבחר, הוא יהיה למועמד הקשיש ביותר שנבחר למשרה הרמה, בגיל 72. אם אובאמה ייבחר, הוא יהיה לאחד הנשיאים הצעירים ביותר בהיסטוריה, כשרך שלושה - יוליסס ס. גרנט, ג'ון פ. קנדי וביל קלינטון היו צעירים ממנו. פרט טריוויאלי אחרון - במידה ואובאמה ייבחר, הוא יהיה הנשיא הראשון שלא נולד באחת מ-48 המדינות ביבשת, מאחר ונולד בהוואי. אם מקייין ייבחר, הוא יהיה הנשיא הראשון שלא נולד בארה"ב גופא, אלא בבסיס של הצי האמריקני בתעלת פנמה.

הסקרים המתפרסמים מדי יום מתיימרים לבטא את אחוזי התמיכה הארציים בכל אחד מהמועמדים, אך הם נוטלי משמעות אלקטוראלית. שיטת הבחירות האמריקנית אינה שיטה יחסית אלא שיטה רובנית. כל מועמד נדרש לזכות במירב הקולות במדינה מסוימת, כדי לגרוף את כל הקולות שלה ולשלוח למעמד בחירת הנשיא אלקטורים

מהמפלגה הדמוקרטית. כולם למעט אחד, הסנטור מניו-ג'רזי, מובילים בבטחה בסקרים. בקבוצה השלישית 18 מושבים של סנאטורים רפובליקנים מכהנים. מבין אלו, 11 צפויים להיבחר מחדש, על ששה מהם צפוי קרב עד יום הבחירות, ובאחד מסתמן ניצחון דמוקרטי.

נראה אם כן כי למפלגה הדמוקרטית מובטחים בסבירות גבוהה כבר כעת 51 מושבים. נראה שההתפלגות בסנאט לאחר הבחירות תהיה - 55-57 דמוקרטים, 41-43 רפובליקנים ושני מועמדים עצמאיים. במלים אחרות, המפלגה הדמוקרטית עומדת לחלוש על ברז הכספים הלאומי ולהשפיע רבות על אופן ניהול המלחמה בטרור וההתמודדות עם המשבר הכלכלי, ללא קשר לזהותו של הנשיא הבא.

בבית הנבחרים ההתפלגות כיום היא בין 233 חברי קונגרס דמוקרטים ו-202 חברי קונגרס רפובליקנים. בשל גודלו של המוסד, קצרה היריעה מלהביא ניתוח מלא של הצפוי להתרחש. די לומר כי בסבירות גבוהה הדמוקרטים צפויים להגדיל את הרוב שלהם גם בבית הנבחרים.

ארבע השנים הבאות

המאבק על הבית הלבן בחודש האחרון לבחירות יוכרע, כך נראה, על פי האופן בו ייתפס המשבר הכלכלי בעיני הבוחר ביום הבחירות. לסדרת העימותים הצפויה בין אובאמה ומק'קייין ובין פאלין וביידן בשבועות הקרובים תהיה השפעה נוספת הפעם. עוד לפני כן, ב-30 מבין 50 המדינות בארה"ב ניתן לשלוח כבר עכשיו את פתק ההצבעה, אשר נחתם בכספת וייספר עם שאר הקולות ביום הבחירות. ההערכה היא כי שלישי מהבוחרים במדינות אלה ינצלו את האפשרות הזו, והם כמובן כבר לא יושפעו משום דבר.

כיצד תיראה המערכת הפוליטית האמריקנית בארבע השנים הקרובות? קונגרס דמוקרטי ללא ספק ויתרון לדמוקרטים בקרב מושלי המדינות יהפכו את ברק אובאמה, במידה וינצח, לנשיא חזק שיוכל להעביר רפורמות מרחיקות לכת בעיקר בתחומי הפנים. ניצחון של מק'קייין, לעומת זאת, יציב את הנשיא הרפובליקני מול קונגרס לעומתי שיקשה עליו לבצע שינויים בתחומי הכלכלה והפנים. מצב עניינים זה עשוי להוביל אותו להתמקד, כקודמו, במדיניות החוץ והביטחון על חשבון הכלכלה המקרטעת, ולקוות לשינוי אחרי בחירות האמצע ב-2010.

מדינה (מספר אלקטורים)	תוצאה ב-2004	סקר אחרון
מישיגן (17)	קרי +3.4%	אובאמה +7%
אינדיאנה (11)	בוש, +2.0%	מק'קייין +3%
ושינגטון (11)	קרי, +7.2%	אובאמה +6%
צפון קרוליינה (15)	בוש, +12.4%	אובאמה +2%
אוהיו (20)	בוש, +2.1%	מק'קייין +1%
פנסילבניה (21)	קרי, +2.5%	אובאמה +8%
וירג'יניה (13)	בוש, +8.2%	אובאמה +3%
פלורידה (27)	בוש, +5.0%	תיקו
וויסקונסין (10)	קרי, +0.4%	אובאמה +3%
מיזורי (11)	בוש, +7.2%	מק'קייין +2%
קולוראדו (9)	בוש, +4.7%	תיקו

תמונת המצב במדינות המפתח, על פי סקרים שפורסמו בסוף ספטמבר

בקלפי, וחריגה ממנו, לראשונה מזה יובל שנים, עשויה להצטרף לרשימת התקדימים הארוכה שייקבעו בבחירות הקרובות.

הבחירות לקונגרס

בניגוד לבחירות הצמודות לנשיאות, כאן מדובר במה שהאמריקנים מכנים "לנדסלייד" (Landslide) - המפלגה הדמוקרטית עומדת לשלוט בשני בתי הקונגרס האמריקני ביד רמה, בשנתיים הקרובות לפחות. כהונה בסנאט נמשכת שש שנים, ובכל שנתיים מתחלף שלישי מהסנאט בן 100 החברים. השנה ישנם 35 מקומות פנויים בסנאט, כתוצאה מפרישה של סנאטורים במהלך כהונתם, או בחירות מיוחדות שנערכו בשנתיים האחרונות.

65 המקומות הנותרים בסנאט, מתפלגים באופן הבא - 37 משתייכים למפלגה הדמוקרטית, ו-26 למפלגה הרפובליקנית. בנוסף ישנם שני סנאטורים עצמאיים - ברני סנדרס מורמונט בעל נטיה מובהקת לעמדות הדמוקרטיות, וג'ו ליברמן מקונטיקט שהשתייך בעבר למפלגה הדמוקרטית אך נחשב לחבר קרוב של מק'קייין.

המסורת הפוליטית בארה"ב, מעניקה יתרון רב לסנאטור מכהן המעוניין בכהונה נוספת. רק במקרים נדירים מצליח מועמד חדש לנצח סנאטור מכהן. בשל כך, ישנם סנאטורים כמו רוברט בירד ממערב וירג'יניה המכהן ברציפות מאז 1959 (שיא אמריקני) וכמו טד קנדי הנמצא בסנאט מאז 1962.

את מושבי הסנאט העומדים לבחירה ניתן לחלק לשלוש קבוצות. בקבוצה הראשונה חמישה מושבים שהתפנו לאחר פרישת סנאטורים רפובליקנים. בשניים מבין אלו מוביל מועמד דמוקרטי בהפרש של למעלה מ-20% בסקרים. בקבוצה השנייה 12 מושבים של סנאטורים מכהנים

הדמוקרטים שהיה אמור להוות את שובר השוויון בבחירות במדינה זו. לאורך הקמפיין עברה התמיכה במדינה ממק'קייין לאובאמה ובחזרה, ונראה שמאז הוועידה היא התייצבה לטובתו של אובאמה.

שתי מדינות אחרות "המחליפות צדדים" הן איוהו וניו מכסיקו, שם באופן מסורתי הקרב צמוד עד היום האחרון, והוא צפוי להישאר כך גם הפעם. מאידך, ניו המפשייר, מדינה שהעניקה למועמד הדמוקרטי ג'ון קרי את הקולות בבחירות 2004, ואשר תמכה בעקביות באובאמה לאורך הקמפיין, נוטה בשבועות האחרונים לטובתו של מק'קייין. גם כאן יוכרע המאבק ברגע האחרון.

על פי המסורת האמריקנית, זוכה מיזורי למעמד מיוחד במערכת הבחירות. בשל מיקומה הגיאוגרפי בלבה של ארה"ב, ועל גבול מספר אזורים מפתח, וכן בשל התמהיל הדמוגרפי שלה ופיזור האוכלוסין, הפכה מיזורי הקטנה יחסית, לברומטר אמין ביותר באשר לתוצאות הבחירות בארה"ב. ב-25 מתוך 26 מערכות הבחירות שהתקיימו מאז 1904, הצביעו הבוחרים במיזורי לטובת מי שזכה בסופו של דבר בנשיאות. רק ב-1956 תמכו המצביעים במועמד שהפסיד - אדליי סטיבנסון, מושלה של מדינת אילינוי השכנה, בהפרש של 0.2% בלבד. העובדה כי סטיבנסון השתייך למדינה השכנה נתפסת כחשובה בעיני סטטיסטיקאים, כסיבה אפשרית לתמיכה בסטיבנסון במיזורי.

אחוזי החיזוי הגבוהים האלה, החורגים מכל התפלגות סטטיסטית ואשר מוסברים כאמור בסיבות גיאוגרפיות ודמוגרפיות, הופכים את מיזורי מדי בחירות לתחנה חשובה עבור המועמדים, כמו גם עבור הפרשנים והסוקרים הפוליטיים. מאז יוני האחרון, מראה מק'קייין הובלה רציפה במיזורי, בהפרש של 4-6 אחוזים. עם זאת, כמובן ש"אפקט מיזורי" יעמוד למבחן רק

שבע שנים ראשונות

אלון לוי ויובל בוסתן

ב-11 בספטמבר 2001, ביצעו טרוריסטים מוסלמים את מתקפת הטרור הגדולה בהיסטוריה. בתגובה, הובילה ארה"ב את ברית נאט"ו למתקפה באפגניסטן והצליחה למוטט את משטר הטאליבן במהירות. שבע שנים חלפו, כפול מהזמן שלקח לאמריקנים לנצח את מלחמת העולם השנייה, אך הטרור רחוק מלהיות מוכרע - אוסאמה בין-לאדן ומקורביו עדיין חופשיים, המשטרים הדמוקרטיים בקאבול ובגדד רעועים ומספר פעילי הטרור בנסיקה. האם עדיין יכולים האמריקנים לנצח?

דמוקרטיים במדינות אחרות. פעולותיהן של איראן וסוריה בעיראק, בלבנון וברשות הפלסטינית הן דוגמא מאזורנו לאופן שבו הדברים מתנהלים בשנים האחרונות. פעולותיה של ונצואלה בהקמת הציר הלטיני - ציר המדינות האנטי אמריקניות באמריקה הלטינית, כולל המעורבות במערכות בחירות ברחבי האזור, הן דוגמאות נוספות.

למלחמה בעיראק בפרט

ולדוקטרינת בוש בכלל, היו השלכות מרחיקות לכת בתחומים רבים. גוש מדינות ריכוזי, אשר שלל את השאיפה האמריקנית להביא לשינוי המשטר אצלן, התגבש והחל לפעול כישות אחת במישורים רבים.

תמונת מצב

שבע שנים אל תוך המלחמה שואלים רבים, בארה"ב ומחוצה לה, מה השיגה המלחמה. אמנם המשטרים המדכאים באפגניסטן ובעיראק הופלו, אך הכאוס שנוצר על הריסותיהם ממשיך לגבות את מחירו. כ-4,500 חיילים מערביים נהרגו בעיראק, כ-900 נוספים באפגניסטן; כ-3 מיליון אפגנים וכ-2 מיליון עיראקים עדיין פליטים; בעיראק אומדן מספר האזרחים ההרוגים נע בין רבבות למאות אלפים ובצבא האמריקני שיעור ההתאבדויות שובר שיאים [1].

למרות הכל, השנה האחרונה הייתה במובנים רבים המוצלחת ביותר מאז החלה המלחמה העולמית בטרור, בראש ובראשונה הודות להתייצבות הזירה העיראקית, האלימה והמורכבת מבין זירות המלחמה.

בינואר 2007, בתגובה לכאוס שהתחולל בעיראק, הכריז הנשיא בוש על תוכנית לתגבור מסיבי של הכוחות ביותר מ-20,000 חיילים. התוכנית עוררה סערה בארה"ב וגררה התנגדות חריפה מצד הקונגרס האמריקני, שם מחזיקה המפלגה הדמוקרטית ברוב. אנשיה טענו כי אי אפשר לנצח את המלחמה בעיראק ושעלות המבצע לא תהיה שווה את תוצאותיו. מועמד הדמוקרטים אובאמה התנגד אף הוא לתוכנית, בעוד ג'ון מק'קיי היה מהראשונים שהעלו את רעיון התגבור, עוד לפני שבוש הציג זאת

הסכמתו למבצע צבאי באפגניסטן, ממש מתחת לאפה של רוסיה.

ההצלחה הראשונית של המלחמה באפגניסטן פינתה את האמריקנים לתור אחר היעד הבא. מעודדים מהצלחתם, האמינו האמריקנים כי יוכלו לשחזר את המאמץ באפגניסטן כדי לקבוע עובדות חדשות בשטח אחר, ולהוכיח לעולם כי ניתן להביא את הדמוקרטיה גם למקומות שלא הכירו את טעם החופש מעולם. הבחירה בעיראק כיעד הצבאי החדש, הפכה לקו פרשת המים בנשיאות האמריקנית. היא הקלה על מבקרי המדיניות האמריקנית להציג רשימת טיעונים משכנעת נגד הבחירה בעיראק, בלי להיפגע מעיקרון "איתנו או נגדנו" של בוש.

עיראק הפכה לזירת ההתגוששות עם הטרור העולמי. רבים ממי שהיו מעורבים באלימות שהתרחשה בעיראק מאז נפילתו של סדאם חוסיין, אינם עיראקים כלל ועיקר, אלא אנשים המשתייכים לרשת הטרור העולמית ואשר התאמנו באפגניסטן, צ'צ'יניה, בוסניה, איראן, סוריה ומדינות אחרות בתקופות שונות.

ייתכן וכל יעד אותו הייתה בוחרת ארה"ב לאחר אפגניסטן היה הופך לזירת התגוששות שכזו, אך מה שהביא להתמודדות הישירה עם הטרור העולמי בעיראק, היה בעיקר הואקום השלטוני בעיראק לאחר נפילתו של סדאם חוסיין ופירוק הצבא שהתבסס על המיעוט הסוני והיה נאמן לסדאם. אל תוך הואקום הזה נכנסו מיליציות וארגונים שונים, כשכל אחד מבקש לעצמו נתח וכולם יחד מעוניינים במפלה האמריקנית ובגירושם מעיראק.

למלחמה בעיראק בפרט ולדוקטרינת בוש בכלל היו השלכות מרחיקות לכת בתחומים רבים. גוש מדינות ריכוזי, אשר שלל את השאיפה האמריקנית להביא לשינוי המשטר אצלן, התגבש והחל לפעול כישות אחת במישורים רבים כגון סיוע לטרור, יצירת משבר אנרגיה עולמי וניסיון משלו להשפיע על משטרים

"הלילה" אנו ארץ ערה לסכנה שנקראה להגן על החופש. יגוננו הפך לזעם, והזעם לנחישות. בין אם נביא את אויבנו לצדק או שנביא את הצדק לאויבנו, הצדק ייעשה" (הנשיא בוש בנאום בפני הקונגרס, 20 בספטמבר 2001).

מתקפת הטרור של ספטמבר 2001, האירוע המשמעותי ביותר בזירה העולמית מאז התמוטטות ברה"מ, העירה את האמריקנים מחלומות שנות התשעים. לא עוד התערבויות בינלאומיות כירורגיות במקומות מרוחקים אלא מלחמה בכל רחבי העולם, נגד אויבים בלתי נראים ברובם.

התגובה המדינית-צבאית הראשונית למתקפת הטרור הגדולה הייתה גיבוש קואליציה בינלאומית אשר התבססה על העוצמה האמריקנית. המלחמה באפגניסטן הייתה הצעד הראשון והמתבקש לנוכח העובדה כי משטר הטאליבן ששלט במדינה באותו הזמן, תמך והסתיר בשטחו את הנהגת אל קעידה, שעמדה מאחורי מתקפת הטרור.

העיקרון שהציג בוש - או שאתם איתנו או שאתם נגדנו, כפה על מנהיגי העולם לבחור בין תמיכה בקמפיין האמריקני שכלל גם פעילות נגד תשתיות הטרור ברחבי העולם במישור המודיעיני והכלכלי לבין התנגדות לקמפיין האמריקני, שהפכה מדינות רבות ליריבות של המעצמה החזקה בעולם, שהתנהלה באותה תקופה כחיה פצועה. הבחירה הייתה פשוטה לרבים. רק מי שראה עצמו כיריב טבעי לאמריקנים, כגון איראן או צפון קוריאה, בחר שלא לתמוך בקמפיין העולמי. ב

בנות הברית הוותיקות של ארה"ב מאידך נענו לקריאה האמריקנית באופן טבעי. בתווך נותרו מדינות שלא ששו להתעמת עם האמריקנים, אך חששו מהשלכות המדיניות האמריקנית עליהן. נשיא רוסיה פוטין, שעשה אז את צעדיו הראשונים בזירה העולמית, זיהה לאן נושבת הרוח והעניק לאמריקנים את

[2]. מק'קייין אף ביקר בפומבי את מזכיר ההגנה דאז ראמספלד, וטען גם כנגד בוש, כי על הנשיא להיות מעורב יותר במלחמה בעיראק.

תגבור הכוחות הייתה הצלחה בכל קנה מידה – מספר האירועים האלימים ירד ומספר ההרוגים האמריקנים צנח בשני שלישים תוך שנה אחת. באופן טבעי, מק'קייין, כאחד מתומכי הרעיון הבולטים נהנה מהצלחתו, שסייע לקבע את דמותו כאוטוריטה ביטחונית. אובאמה, לעומת זאת, הודה לאחרונה כי תגבור הכוחות הצליח "מעבר לחלומות הפרועים ביותר" [3]. במפלגה הרפובליקנית התנפלו על האמירה כמוצאי שלל רב והשתמשו בה על מנת להציג את הצלחתו של מק'קייין בתחום הביטחוני לעומת חוסר ניסיונו של אובאמה [4].

ההצלחה בעיראק היא חד-משמעית. אמנם גם להסכמי הרגיעה עם מנהיגי הפלגים הדתיים משקל בירידה בהיקף פעילות הטרור, ונראה כי יעברו עוד מספר שנים בטרם יתייצב השלטון החדש והאמריקנים יוכלו לעזוב בלב שקט, אך הצלחת המהלך האמריקני היא ברורה. שקט בעיראק מסמל הרבה – הוא מראה כי אחרי שנים של מלחמת גרילה עירונית, דוגמת האינתיפאדה הפלשתינית, הסתגלו האמריקנים בהצלחה לאופי הלחימה, ועם תגבור ופריסה מחודשת של הכוחות אף יכלו לה; הוא מספק הוכחה לאלו שטענו כי אי אפשר לנצח במלחמות מהסוג הזה, ונותן תקווה מחודשת, הגם אם זמנית, לחסידי דוקטרינת בוש הבן המבקשים להפיץ את הדמוקרטיה בכל אמצעי גם למקומות נוספים.

כעת, לאחר התייצבות המצב בעיראק נושאים האמריקנים את עיניהם לזירה שהתדרדר בשנתיים האחרונות – אפגניסטן. שני המועמדים המובילים לנשיאות הבטיחו לתגבר כוחות בתקווה לחזור על ההצלחה העיראקית. הרגיעה היחסית שם כבר אפשרה לפנטגון להפנות לאפגניסטן כ-4,500 חיילים שאמורים היו להישלח למפרץ הפרסי.

אפגניסטן כיום

להבדיל מהרגיעה בעיראק, המצב באפגניסטן הולך ומתדרדר בשנתיים האחרונות. העלייה בפעילות הטרור גובה מחיר כבד מהאמריקנים ובני בריתם – בשמונת החודשים הראשונים של השנה נהרגו באפגניסטן 201 חיילים מערביים, עלייה של כ-25% מ-2007. בעיראק, לשם השוואה, נהרגו 244 חיילים באותה התקופה, כאמור צניחה של 67% בתוך שנה.

הנשיא בוש על הריסות מגדלי התאומים - האירוע שהתחיל את הכל. צילום: הבית הלבן

למרות הכל, השנה האחרונה הייתה במובנים רבים המוצלחת ביותר מאז החלה המלחמה העולמית בטרור, בראש ובראשונה הודות להתייצבות הזירה העיראקית, האלימה והמורכבת מבין זירות המלחמה.

ואוסטרליה. כולם הגיעו לתמוך בשלטון המקומי ולנסות למצוא פתרון לגל הטרור המתגבר. עם זאת, ניכר כי ללא הובלה אמריקנית היקף הטרור רק יגבר.

הטאליבן שולטים היום על שלוש מארבע הדרכים הראשיות לבירה קאבול. "אני לא משוכנע שאנחנו מנצחים באפגניסטן", התנחח בעדינות יו"ר המטות המשולבים של ארה"ב, מייק מולן, בהופעה בפני הקונגרס ב-9 בספטמבר השנה. הוא הודה כי הצבא בוחן מחדש את דרך הפעולה באפגניסטן. "איננו יכולים להרוג עד שננצח", סיכם.

היעד הבא - פקיסטן

האמריקנים החלו בחודשים האחרונים להגביר את פעולותיהם לייצוב הזירה האפגנית. אחת הדרכים המרכזיות לעשות זאת היא דווקא באמצעות תקיפות במערב פקיסטן. למעשה, הפעולות האמריקניות באזורים השבטיים של פקיסטן הינם תולדה של כישלון אמריקני מהשנתיים הראשונות ללחימה באפגניסטן.

כבר אז זיהה המודיעין האמריקנים מנוסה של כוחות לוחמים בהיקף גדול מאפגניסטן לפקיסטן וביקש להציב כוחות קרקע למנוע את הבריחה, אך הממשל האמריקני, שהעדיף אז להקצות כוחות לפלישה לעיראק, לא פעל בנושא. "האזורים הללו בקרבת הגבול מהווים בסיסי יציאה להתקפות ועלינו לסגור

מה גרם להתעוררות באפגניסטן? רבים מאמינים כי דרך הפעולה המערבית, ובפרט ההפצצות האוויריות הבלתי נגמרות, אשר הביאו לנפגעים רבים בקרב האזרחים, הגבירו את התמיכה העממית באלו שנלחמים בכוחות הזרים. למרות שמספר האזרחים שנפגעו בפעולות של הטאליבן גדול פי ארבעה, עיקר הזעם מופנה, באופן טבעי, לכוחות הזרים. ארגוני זכויות אדם בינלאומיים טענו לאחרונה כי מספר האזרחים שנהרגו בפצצות אוויריות כמעט שולש מ-116 ב-2006 ל-321 ב-2007. המספרים ב-2008 צפויים להיות גבוהים אף יותר [5].

רק באוגוסט האחרון נהרגו, על פי טענות המקומיים וארגונים בינלאומיים, 92 אזרחים, בהם כ-60 ילדים, בהפצצה אמריקנית. הצבא האמריקני טען כי בהפצצה חוסלו כ-35 פעילי טאליבן ושבעה אזרחים, והודרוזו לסגור את תיק החקירה.

ארגונים בינלאומיים אחרים טוענים כי הסיוע האזרחי הדל שמפנות מדינות המערב לאפגניסטן מעכב אף הוא את הרגעת השטח. על פי אומדנים, על כל 100 דולרים שמושקעים בלחימה באפגניסטן, משקיעות מדינות המערב רק שבעה דולרים בסיוע [6].

מדינות המערב כבר ניסו בעצמן לשנות את המצב באפגניסטן. במחצית השנייה של 2007 ביקרו במדינה נשיא צרפת סרקוזי וראשי ממשלת איטליה

באפגניסטן מקבלות פקודות ישירות מוושניגטון.

נערכים לשלב הבא

"המלחמה שלנו בטרור מתחילה עם אל-קעידה, אך היא לא תסתיים שם. היא לא תסתיים עד אשר כל ארגון טרור בעל השפעה עולמית יאוטר, ייעצר ויובס" (הנשיא בוש, 20 בספטמבר 2001).

ב-4 בנובמבר ייבחר נשיא חדש בארה"ב. בוש יעזוב את הבית הלבן ב-20 בינואר 2009 ויפנה מקומו לנשיא חדש ודוקטרינה חדשה. החלום האמריקני להפיץ את הדמוקרטיה לא הגיע עם בוש ולא יילך איתו. הוא מלווה את הפוליטיקה האמריקנית מאז אמצע המאה ה-19 ויישאר שם. עושה רושם שהשאלה האם הנשיא הבא ימשיך בקו של בוש, שקשר קשר ישיר בין הפצת הדמוקרטיה לביטחון הלאומי האמריקני, נדחקה לשוליים ותישאר שם לפחות במחצית הראשונה של כהונת הנשיא החדש.

בין אם יהיה זה אובאמה או מק'קיי, על הנשיא החדש יוטל לשמר את היציבות בעיראק ולהשיג יציבות באפגניסטן, בטרם יפנה להרפתקאות חדשות.

הערות

1. "Soldier Suicide Rate May Set Record Again", AP, 04/09/2008
2. Michael Duffy, "The Urge to Surge", Time, 18/12/2006
3. "Obama: Surge Succeeded Beyond 'Wildest Dreams'", Fox News, 04/09/2008
4. David E. Sanger, "Events in Iraq Likely to Be Key Theme for McCain", New York Times, 02/09/2008
5. "Seven years on, Afghanistan again 'war on terror' frontline", AFP, 08/09/2008
6. שם
7. "Seven years on, Afghanistan again 'war on terror' frontline", AFP, 08/09/2008
8. Pir Zubair, Eric Schmitt and Jane Perlez, "American Forces Attack Militants on Pakistani Soil", New York Times, 03/09/2008

חיילים אמריקנים - בדרך לשלב הבא. צילום: מחלקת ההגנה האמריקנית

לזכות הפעולות האמריקנים נזקפת העובדה כי בעוד מרבית הכוחות האמריקנים המוצבים כיום באפגניסטן פועלים תחת מפקדת נאט"ו, היחידות המיוחדות האמריקניות הפועלות באפגניסטן מקבלות פקודות ישירות מוושניגטון.

שביעות רצונם מאי הפעולה של הפקיסטנים [8].

הרמטכ"ל הפקיסטני, מצידו, הבהיר כי הפעולות האמריקניות בפקיסטן אינן מקובלות וכי יורה לכוחותיו להגן על הריבונות הפקיסטנית "בכל מחיר". ואכן, ב-22 בספטמבר פורסמו דיווחים על פיהם כוחות פקיסטנים פתחו באש אל עבר מסוקים אמריקנים שחדרו לשטחם, והניסו אותם.

הפקיסטנים מצידם מגנים אמנם כל פעולה בשטחם, אך ניכר כי באיסלאמבאד טרודים יותר בימים אלו במערבולת הפוליטית הפנימית ופחות באזורים השבטיים שגם כך אינם נשמעים לשלטון המרכזי. לפיכך, קולות ההתנגדות לפעילות האמריקנית מינוריים באופן יחסי.

על אף הבחירות הקרבות, האמריקנים אינם מתכוונים להרפות מהלחץ על מערב פקיסטן, הן על מנת לפגוע בנתיבי האספקה המרכזיים של הטאליבן והן מתוך תקווה לפגוע סוף כל סוף בהנהגת אל-קעידה שכלל הנראה מסתתרת באזור.

לזכות הפעולות האמריקנים נזקפת העובדה כי בעוד מרבית הכוחות האמריקנים המוצבים כיום באפגניסטן פועלים תחת מפקדת נאט"ו, היחידות המיוחדות האמריקניות הפועלות

אותם" הכריז מולן בחודש שעבר, והזהיר כי התקפות הטאליבן צפויות להפוך מתוחכמות וקטלניות ויותר, אולי כבר בחורף הקרוב [7].

ההחלטה לצאת לפעולות בפקיסטן אינה פשוטה והאמריקנים התחבטו בה במשך זמן רב. מאז תחילת המלחמה העולמית בטרור נשמעו קולות רבים בפנטגון שקראו לפעול בפקיסטן. החלטתו של הנשיא מושארף להתייצב לצד האמריקנים הסירה את מדינתו מרשימת היעדים הראשיים.

מזכיר ההגנה הקודם, דונלד ראמספלד, הכין תוכניות מפורטות לפעולות בתוך פקיסטן, אך אלו נשארו שנים במגירה מחשש לערעור שלטונו של בן הברית מושארף. כעת, עם התפטרותו של זה ונוכח הטרור המתגבר באזור, אישר הנשיא בוש לצאת לפעולות התקיפות בתוך שטחה של פקיסטן.

מה שהחל בשורה של הפצצות אוויריות, עבר בתחילת ספטמבר לקרקע, שעה שכוחות אמריקנים ביצעו שורת תקיפות מסיביות שהפכו את פעילותם בפקיסטן לפומבית. עוד בתחילת החודש שעבר נפגש מולן עם הרמטכ"ל הפקיסטני על מנת לדון בדרכים להתמודד עם הלחימה הגוברת בגבול אפגניסטן-פקיסטן.

על פי דיווחים שונים האמריקנים לא ביקשו בפגישה אישור לפעולות מיוחדות בשטחם, אך הבהירו בתקיפות את אי

